

11. Антонян Ю.М. Преступная жестокость. М.: Изд-во ВНИИ МВД России, 1994. 140 с.
12. Бондаренко Н.С. Ставлення населення до проблеми запобігання жорсткому поводженню із тваринами (за результатами соціологічного дослідження). Право і суспільство. 2015. № 3. С. 123–126. URL: https://scholar.google.ru/citations?user=lkOZEFkAAAAJ&hl=ru#d=gs_md_cita-d&p=&u=%2Fcitations%3Fview_op%3Dview_citation%26hl%3Dru%26user%3DlkOZEFkAAAAJ%26citation_for_view%3DlkOZEFkAAAAJ%3A_Qo2XoVZTnwC%26tzm%3D-180.
13. Вереша Р.В. Историко-правовой та компаративістський аспекти кримінальної відповідальності за жорстоке поводження з тваринами. Часопис цивільного і кримінального судочинства. 2014. № 4 (19). С. 114–121. URL: http://www.irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&S21P03=FLA=&2_S21STR=Chcks_2014_4_11.
14. Зубченко Н.І. Міжнародно-правове співробітництво держав у сфері забезпечення добробуту тварин та їх захисту від жорсткого поводження: моногр. / за наук. ред. Т.Р. Короткого. Одеса: Фенікс, 2016. 284 с. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/6061/Fenix_Zubchenko_Zakhist_tvarin_UTVERZhDENIE-2.pdf?sequence=1.
15. Ларкін М.О., Шепель К.О. Кримінологічна характеристика жорсткого поводження з тваринами. Часопис Академії адвокатури України. Т. 8. 2015. № 2 (27). С. 67–72. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&S21P03=FLA=&2_S21STR=Chaau_2015_8_2_12.
16. Образцов В.А., Богомолова Н.Н. Криминалистическая психология. М.: Юнити-Дана; Закон и право, 2002. С. 310. URL: <https://studfiles.net/preview/6707201/>.
17. Шуміло О.О. Кримінологічна характеристика та запобігання жорсткому поводженню із тваринами. Харків, 2016. С. 206. URL: http://virtuni.education.zp.ua/info_cpu/sites/default/files/diss_Shymilo.pdf.
18. Шуміло О.О. Щодо кількісних та якісних показників жорсткого поводження з тваринами в Україні. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2015. Вип. 5. Т. 4. С. 27–30. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/11396/1/shumilo_27-30.pdf.

УДК 343.271.2

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ МАКСИМАЛЬНИХ МЕЖ ШТРАФУ ЯК ОСНОВНОГО ВИДУ ПОКАРАННЯ

CRIMINAL ASPECTS DETERMINATION OF THE MAXIMUM FINE AS THE MAIN TYPE OF PUNISHMENT

Євдокімова О.В.,

доцент кафедри кримінального права № 1
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

У статті досліджуються положення Кримінального кодексу України, які регулюють загальні межі призначення штрафу як основного виду покарання. Здійснюється аналіз думок із цього питання. На підставі дослідження кримінально-правових положень України, правової регламентації порядку призначення штрафу в закордонному кримінальному праві сформульовано рекомендації щодо визначення максимальних меж даного виду основного покарання.

Ключові слова: покарання, штраф, максимальний розмір, призначення, санкція.

В статье исследуются положения Уголовного кодекса Украины, регулирующие общие пределы назначения штрафа как основного вида наказания. Осуществляется анализ точек зрения по этому вопросу. На основании исследования уголовно-правовых положений Украины, правовой регламентации порядка назначения штрафа в зарубежном уголовном праве сформулированы рекомендации по определению максимальных пределов данного вида основного наказания.

Ключевые слова: наказание, штраф, максимальный размер, назначение, санкция.

The article examines the provisions of the Criminal Code of Ukraine, which regulate the general limits of the fine as the main type of punishment. Theoretical points of view analyzed on this issue. Based on a study of the criminal law provisions of Ukraine, the legal regulation of the procedure for imposing a fine in foreign criminal law, recommendations formulated for determining the maximum limits of this type of basic punishment.

Key words: punishment, fine, maximum size, appointment, sanction.

Постановка проблеми. Одним із пріоритетних напрямів у кримінально-правовій політиці України на сучасному етапі є лібералізація кримінальної відповідальності, зменшення карального тиску, зниження обсягу призначення покарань, пов'язаних з ізоляцією засудженого від суспільства, розширення сфери застосування видів покарань, альтернативних позбавленню волі, зокрема штрафу. Штраф є найменш суворим видом покарання у вітчизняній системі покарань. У зв'язку із цим питання визначення його соціально-економічно обґрунтованих граничних меж, які б забезпечували дотримання розумного балансу між охороною суспільства від кримінальних правопорушень та захистом прав і свобод особи, яка потрапила у сферу кримінального переслідування, сприяли реалізації принципів справедливості та пропорційності покарання під час його застосування, не втрачають актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження різних аспектів застосування покарання зробили такі вчені, як: П.П. Андрушко, М.І. Бажанов, П.С. Берзін, І.М. Гальперін, О.П. Горох, Т.А. Денисова, О.О. Дудоров, М.Д. Дурманов, В.К. Дуюнов, В.Т. Малярченко, М.І. Мельник, А.С. Міхлін, А.А. Музика, Ю.А. Пономаренко, В.О. Попрас, О.П. Рябчинська, В.В. Сташис, В.Я. Тацій, В.І. Тютюгін, С.С. Яценко й ін. Проте, незважаючи на численні наукові здобутки у вивченні даної проблематики, окремі питання визначення меж караності вчиненого злочину не позбавилися дискусійного характеру та потребують подальших наукових досліджень.

Метою статті є аналіз положень Кримінального кодексу України (далі – КК) та наукових підходів до вирішення проблеми правової регламентації загальних максимальних меж призначення штрафу як основного виду покарання.

Виклад основного матеріалу. Штраф як вид покарання полягає в грошовому стягненні, що накладається судом у випадках і розмірі, встановлених в Особливій частині КК. Як і для будь-якого іншого виду покарання, у КК закріплюються його граничні межі. Так, згідно із ч. 2 ст. 53 КК, штраф обирається судом залежно від тяжкості вчиненого злочину та з урахуванням майнового стану винного, у межах від 30 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (далі – НМДГ) до 50 000 НМДГ. Проте дане загальне правило, яке стосується граничних меж застосування штрафу, не є універсальним. Воно має винятки, передбачені в законі про кримінальну відповідальність. Одним із таких винятків є положення ч. 2 ст. 53 КК, які закріплюють, що коли за вчинений злочин передбачене основне покарання у виді штрафу понад 3 000 НМДГ, розмір штрафу, що призначається судом, не може бути меншим за розмір майнової шкоди, завданої злочинцем, або отриманого внаслідок вчинення злочину доходу, незалежно від граничного розміру штрафу, передбаченого санкцією статті Особливої частини КК.

Отже, дане правило стосується, по-перше, лише злочинів, санкція за вчинення яких включає штраф. По-друге, штраф має бути передбачений у санкції як основне покарання. По-третє, максимальний його розмір у санкції повинен перевищувати 3 000 НМДГ. По-четверте, внаслідок вчинення цих правопорушень завдається майнова шкода або винний отримує злочинний дохід. За наявності цих умов закон покладає на суд обов'язок обирати розмір штрафу не менший від обсягу завданої шкоди або отриманого неправомірного доходу, тобто він має бути рівним або навіть може бути більшим за їхній розмір. Водночас у таких випадках закон допускає можливість виходу за максимальні межі санкції статті Особливої частини КК, яка передбачає відповідальність за вчинене. У законі прямо не вказано, чи може в цих ситуаціях розмір призначеного штрафу перевищувати його максимальний граничний розмір, встановлений у ч. 2 ст. 53 КК, а саме бути більшим за 50 000 НМДГ.

Щодо даного питання в науці кримінального права сформувалися дві діаметрально протилежні позиції. Деякі вчені вважають, що коли вчинений злочин карається штрафом понад 3 000 НМДГ, суд під час визначення його розміру може вийти лише за межі санкції статті Особливої частини КК, проте не може призначити штраф понад його максимальну граничну межу в розмірі 50 000 НМДГ. Інші науковці відстоюють позицію щодо можливості обрання штрафу в розмірі понад його максимум, закріплений у ч. 2 ст. 53 КК, тобто понад 50 000 НМДГ.

Так, Г.З. Яремко вважає, що суд не може перевищувати граничний максимум штрафу, встановлений у КК, бо, по-перше, у ч. 2 ст. 53 КК безпосередньо закріплюється можливість виходу лише за межі санкції, проте не вказується, що такий розмір не обмежений граничною межею, передбаченою в Загальній частині КК. По-друге, згідно із загальними засадами, призначення покарання має відбуватися в межах, встановлених у відповідній санкції статті Особливої частини КК, за винятком випадків, передбачених ч. 2 ст. 53 КК України, тобто закон дозволяє обирати штраф лише вище максимуму санкції, проте не вище його розміру як виду покарання [1].

А.М. Яценко вважає, що показники майнової шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, є лише умовою для призначення фіксованого розміру штрафу за межами санкції статті Особливої частини КК виключно для випадків, якщо в таких санкціях розмір штрафу не перевищує максимального розміру штрафу як виду покарання, встановленого в Загальній частині КК. Тому, якщо статтями Особливої частини КК не передбачено розміру штрафу вищого за 50 000 НМДГ, то і призначити більшим за цей розмір неможливо [2].

Протилежна позиція щодо цього К.П. Задой, на думку якого під час призначення покарання у виді штрафу суд

має керуватися положенням, що закріплено в першому реченні ч. 2 ст. 53 КК лише під час визначення караності діяння, бо дане положення закріплює лише умовну максимальну межу покарання, караність відповідного діяння в частині максимальної межі штрафу реально завжди буде визначатися на підставі санкції статті (частини статті) Особливої частини КК. Що ж стосується припису, що міститься в другому реченні ч. 2 ст. 53 КК, то він дозволяє суду виходити за межі караності злочину в несприятливому для особи напрямі, має враховуватися вже після того, коли караність вчиненого діяння визначена (зокрема, з урахуванням першого речення ч. 2 ст. 53 КК). Повторне врахування першого речення ч. 2 ст. 53 КК у такому разі буде неправильним, оскільки це суперечитиме функціональному призначенню: а) спеціалізованих норм Загальної частини КК, які визначають межі покарання певного виду; б) положень, передбачених п. п. 1), 2) ч. 2 ст. 65 КК. На підставі цього вчений зазначає, що закон наділяє суд повноваженнями щодо призначення штрафу в розмірі понад 50 тисяч НМДГ для випадків, коли вчинений злочин карається основним покаранням у виді штрафу понад 3 000 НМДГ [3].

Остання концепція може бути прийнята, зважаючи тільки на буквальне тлумачення тексту ч. 2 ст. 53 КК, оскільки жодних обмежень або застережень щодо визначення розміру штрафу за злочин, який карається штрафом понад 3 000 НМДГ, закон не містить, то суд уповноважений призначити його розмір не лише понад межі санкції, а й понад максимальні межі, встановлені для даного виду покарання. Отже, основним аргументом прихильників даного підходу є відсутність прямої заборони на перевищення загальних максимальних меж штрафу, визначених у ч. 2 ст. 53 КК. Проте на дану проблему можна подивитися під іншим кутом зору, а саме: чи свідчить відсутність заборони щодо перевищення максимальних меж штрафу в розмірі 50 000 НМДГ про наявність дозволу на вихід за його загальну верхню межу?

Звернення до практики Конституційного Суду України демонструє, що у своїх рішеннях даний орган конституційної юрисдикції має послідовну позицію, відповідно до якої судова влада у своїй діяльності повинна керуватися виключно принципом «дозволено все, що передбачено законом». Що ж стосується принципу «дозволено все, що не заборонено», то він поширюється лише на громадян [4]. Отже, якщо в ч. 2 ст. 53 КК закон безпосередньо закріплює можливість виходу за межі санкції статті Особливої частини КК під час визначення розміру штрафу, то відсутність прямої вказівки на можливість призначення штрафу в розмірі понад 50 000 НМДГ треба трактувати як відсутність дозволу на таке перевищення. Отже, відсутність заборони на перевищення максимальних граничних меж, зважаючи на даний принцип, не може розцінюватися як закріплення повноважень щодо призначення штрафу в розмірі вищому, ніж його загальна верхня межа, визначена в положеннях Загальної частини КК.

Відповідно до тексту ч. 2 ст. 99 КК, штраф призначається неповнолітнім у розмірі до 500 НМДГ. У ч. 2 ст. 99 КК закріплюється тільки верхня гранична межа штрафу для неповнолітніх, тоді як мінімальна не передбачається. Але відсутність вказівки в положеннях цієї статті на мінімальний розмір штрафу для цієї категорії осіб не свідчить про те, що неповнолітнім штраф може призначатися нижче його загальної мінімальної межі в розмірі 30 НМДГ (ч. 2 ст. 53 КК). На неприпустимість такого тлумачення неодноразово звертав увагу Верховний Суд України та підкреслював, що суди не завжди враховують те, що мінімальний розмір штрафу для неповнолітніх, відповідно до ч. 2 ст. 53 КК, також становить 30 НМДГ, незважаючи на те, що в ч. 2 ст. 99 КК його мінімум не визначений [5; 6].

Положення ст. 99 КК співвідносяться із приписами ст. 53 КК як спеціальна та загальна норми. Спеціальна нор-

ма завжди містить усі ознаки загальної, а також додаткові, які розширюють або звужують, конкретизують або доповнюють положення загальної. Отже, відмінність між цими нормами полягає у виді та змісті цих додаткових ознак. Звідси, якщо окремі положення загальної норми не змінюються спеціально, вони залишаються обов'язковими й для останньої. Саме тому, оскільки в ч. 2 ст. 99 КК закон не встановив інших мінімальних меж штрафу для неповнолітніх, його нижня межа має відповідати розміру, передбаченому в загальних положеннях ч. 2 ст. 53 КК, а саме дорівнювати 30 НМДГ.

Будь-яка кримінально-правова норма закріплюється в статтях закону про кримінальну відповідальність. Водночас норма не завжди викладається в одній статті правового акта, можливі ситуації, за яких одна правова норма міститься в декількох статтях закону. Таке закріплення кримінально-правових норм у тексті нормативно-правового акта зумовлюється практичними потребами, тому законодавець може вдаватися до різних комбінацій: наприклад, розмістити в одній статті один нормативний припис, віддати перевагу комбінації «одна стаття та декілька приписів» [7, с. 242]. Виходячи із цього, можна припустити, що правила застосування штрафу для злочинів, які караються штрафом понад 3 000 НМДГ, є спеціальною нормою щодо загальних правил призначення штрафу. Цей спеціальний припис встановлює новий мінімальний розмір для даного виду покарання, який характеризується новими якісно-кількісними ознаками. Це вже не кількість умовних одиниць, передбачених у КК, а певна грошова сума, яка дорівнює розміру завданої шкоди або отриманого злочинного доходу, нижче якої суд не може призначати штраф за даний вид кримінальних правопорушень. Що ж стосується максимального розміру штрафу для таких випадків, то, враховуючи відсутність прямої вказівки в тексті ч. 2 ст. 53 КК на можливість виходу за його загальні верхні межі, можна зробити висновок, що спеціальне правило їх не змінює, отже, вони збігаються із загальними, тобто не можуть перевищувати 50 000 НМДГ.

Одним із досягнень сучасного кримінального права є базування його на принципі визначеності покарань, який проявляється у відмові від закріплення в КК невизначених санкцій, тобто санкцій, які не передбачають видів або граничних меж покарання, наприклад, верхньої межі покарання [8, с. 136; 9]. У свою чергу, трактування положень ч. 2 ст. 53 КК як можливості виходу за загальні максимальні межі штрафу суперечить даному базовому принципу.

Будь-яка санкція статті Особливої частини КК є лише частиною санкції кримінально-правової норми, зміст якої утворюють, зокрема, положення Загальної частини КК. Тому тлумачення положень ч. 2 ст. 53 КК у контексті відсутності верхньої межі штрафу призводить до необхідності визнання наявності невизначених санкцій кримінально-правових норм, тобто таких, які окреслюють лише мінімально допустимі межі покарання. Натомість наявність таких норм жодним чином не узгоджується із принципом обов'язкової визначеності покарань.

Варто зазначити, що в КК під час регламентації порядку застосування інших видів покарань допускається можливість виходу за їхні граничні максимальні межі. Проте таке перевищення завжди може бути здійснено в рамках, визначених положеннями Загальної частини КК. Так, у ч. 2 ст. 71 КК для випадків призначення покарання за сукупністю вироків передбачена можливість обрання позбавлення волі на строк, що є вищим за його максимум, закріплений у ст. 63 КК. Проте закон, що допускає таке перевищення п'ятнадцятирічного строку, обмежує судову дискрецію в цьому питанні та встановлює граничний максимум такого виходу за загальні межі, згідно з яким позбавлення волі в цих ситуаціях не може перевищувати 25 років. Відповідно до ч. 1 ст. 55 КК, максимальний строк позбавлення права обіймати певні посади або займатися

певною діяльністю як додаткового покарання становить 3 роки. Але коли вчиняється злочин, передбачений Законом України «Про очищення влади», суд може призначити дане покарання й на більш тривалий строк, а саме п'ять років. Отже, закон дозволяє вихід за максимальні загальні межі, встановлені для даного виду покарання, але окреслює поріг такого перевищення.

Будь-який правовий принцип – це загальна, фундаментальна, універсальна, незаперечна вимога, керівна ідея, яка покладена в основу формування будь-якої кримінально-правової норми. Якщо ж припустити наявність необмеженого виходу за максимальні межі штрафу, передбачені в ч. 2 ст. 53 КК, то доведеться констатувати, що правова визначеність меж покарання не є принципом кримінального права, бо правовий принцип як основоположна засада, базис, який визначає зміст та спрямованість правового регулювання, не може мати винятків.

Відповідно до положень ч. 1 ст. 50 КК, покарання полягає в обмеженні прав і свобод, передбачених у КК. У цих приписах закріплено принцип законності покарання. Будь-яке обмеження завжди має свої якісно-кількісні характеристики. Якісні стосуються виду прав та свобод винної особи, які можуть підлягати звуженню під час застосування покарання. Кількісні – це обсяг такого обмеження. Отже, відповідно до принципу законності, у КК мають бути закріплені не тільки види прав і свобод, що підлягають обмеженню, а й обсяг такого звуження. Це, у свою чергу, потребує чіткого окреслення на законодавчому рівні не тільки мінімальних меж втручання держави у сферу прав і свобод людини, а й максимального дозволених. Трактування положень ч. 2 ст. 53 КК як можливості необмеженого виходу за максимальний розмір штрафу, закріплений у положеннях Загальної частини КК, не узгоджується з даним принципом формування та застосування кримінально-правових норм, бо в такому разі кількісна ознака втручання в майнові права особи чітко не відображається в законі.

Штраф як вид покарання широко застосовується в закордонному кримінальному праві. Досить часто він встановлюється не тільки за злочини невеликої тяжкості, а й навіть за більш небезпечні кримінальні правопорушення. Правова регламентація призначення штрафу в закордонному праві має свої особливості, пов'язані з визначенням умовної одиниці, порядку обчислення її розміру, граничних меж застосування штрафу, порядку закріплення його в санкціях за вчинений злочин, можливості одночасного застосування з іншими видами покарання, умовами заміни на інший вид покарання тощо. Так, у § 19 КК Австрії не передбачається максимальний розмір штрафу, який може бути застосований за вчинений злочин, проте розкривається зміст та розмір його умовної одиниці обчислення, закріплюється його загальний мінімум та передбачається порядок його заміни в разі несплати на інший вид покарання. Проте в санкціях за конкретні злочини окремо закріплюються максимальні допустимі межі для даного виду покарання. У ст. 47 КК Литви, ст. 23 КК Голландії для кожної категорії тяжкості злочинів визначаються самостійні граничні розміри штрафу, а в санкціях лише міститься посилення на можливість призначення цього виду покарання, без вказівки на його розмір. Тому суд призначає штраф, зважаючи на те, чи передбачений він у відповідній санкції, а розмір його обирає, виходячи з його меж, встановлених для відповідної категорії тяжкості вчиненого злочину. Схожим чином регулюється порядок призначення штрафу за КК Польщі, у ст. 33 якого передбачаються загальні межі даного виду покарання, правила обчислення та граничні розміри його умовної одиниці, тоді як у санкціях тільки міститься посилення на можливість призначення даного виду покарання, без вказівки на конкретний його розмір. Шляхом чіткого закріплення загальних мінімальних та максимальних розмірів штрафу в

законі йдуть і інші кримінальні законодавства, наприклад, КК Латвії (ст. 41), Грузії (ст. 42), Молдови (ст. 64), Республіки Білорусь (ст. 50), Іспанії (ст. 50), Данії (§ 51), Німеччині (§ 40), Франції (ст. 131–5). Отже, закордонні країни з їхніми розвинутими інститутами демократії та правової держави, ефективним та дієвим механізмом судового захисту прав і свобод людини, у кримінальному законодавстві обмежують дискреційні повноваження суду щодо визначення розміру штрафу за вчинений злочин шляхом встановлення його верхніх граничних меж.

Висновки. Враховуючи зазначене, уявляється, що є підстави для тлумачення положень ч. 2 ст. 53 КК, які сто-

суються випадків призначення покарання за злочини, що караються штрафом понад 3 000 НМДГ, як можливості його призначення в розмірі, що є вищим за його межі, визначені в санкції за вчинений злочин, проте не більше його максимуму, встановленому на рівні 50 000 НМДГ. Якщо все ж таки законодавець під час формування положень ч. 2 ст. 53 КК закладав можливість перевищення загального максимального розміру штрафу, то, по-перше, така можливість має бути прямо закріплена в законі, по-друге, для таких випадків також мають бути встановлені соціально-економічно обґрунтовані максимально допустимі межі призначення розміру штрафу за вчинений злочин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Яремко Г.З. Гранична межа покарання у виді штрафу. Часопис Академії адвокатури України. 2014. № 22 (1). С. 108–112.
2. Яценко А.М. Призначення покарання у вигляді штрафу за межами санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини КК України. Порівняльно-аналітичне право. 2014. № 1. С. 251–254. URL: http://www.pap.in.ua/1_2014/Yashchenko.pdf.
3. Задоя К.П. Проблема визначення максимальної межі покарання у виді штрафу у випадку засудження особи за одиничний злочин. Право і громадянське суспільство. 2014. № 1. С. 88–97.
4. У справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення пп. 1 п. 3 р. IV Закону України «Про Конституційний Суд України» (у редакції Закону України від 4 серпня 2006 р. № 79–V) (справа про повноваження Конституційного Суду України): рішення від 26 червня 2008 р. № 13-рп/2008. Конституційний Суд України. Офіційний вісник України. 2008. № 52. С. 128. Ст. 1742.
5. Судова практика у справах про злочини неповнолітніх і втягнення їх у злочинну діяльність: узагальнення опрацьовано суддею Верховного Суду України Я.В. Мажучак і начальником управління узагальнення судової практики та аналітичної роботи з питань застосування законодавства ВСУ Ф.М. Марчуком та старшим консультантом управління І.Б. Лавровською. Вісник Верховного Суду України. 2003. № 4. С. 12–35.
6. Про практику застосування судами України законодавства у справах 433 про злочини неповнолітніх: постанова від 16 квітня 2004 р. № 5. Пленум Верховного Суду України. Вісник Верховного суду України. 2004. № 5. С. 4.
7. Цвік М.В., Петришин О.В., Авраменко Л.В. Загальна теорія держави і права: підр. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / за ред. М.В. Цвіка, О.В. Петришина. Харків, 2009. 584 с.
8. Книженко О.О. Теоретичні засади встановлення санкцій у кримінальному праві: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.08. Харків, 2012. 431 с.
9. Орловська Н.А. Деякі питання побудови кримінально-правових санкцій у контексті процесів криміналізації та пеналізації. Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. праць. 2011. Вип. 57. С. 584–590.

УДК 343.261:343.8

ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПУ ГУМАНІЗМУ В УСТАНОВАХ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ ЯК ОДНА З ГАРАНТІЙ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ЗАСУДЖЕНИХ

MAINTAINANCE OF THE PRINCIPLE OF HUMANISM IN THE PENITENTIARY INSTITUTION AS ONE OF THE GUARANTEE OF PROVIDING THE PROTECTION OF SAFETY

Журавська З.В.,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри кримінального права і процесу

Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

У статті розглянуто питання дотримання принципу гуманізму в установах виконання покарань як основоположного та невід'ємного, що ґрунтується на повазі до людської гідності. Визначені основні ознаки права засуджених до позбавлення волі на гуманне ставлення, проаналізоване міжнародне законодавство, окремі думки та дослідження науковців з означеної проблематики. На цій основі сформульовані висновки та рекомендації.

Ключові слова: установа виконання покарань, безпека засуджених, принцип гуманізму, злочинність.

В статье рассмотрены вопросы соблюдения принципа гуманизма в учреждениях исполнения наказаний как основополагающего и неотъемлемого, основанного на уважении человеческого достоинства. Определены основные признаки права осужденных к лишению свободы на гуманное отношение, проанализировано международное законодательство, отдельные мысли и исследования ученых по указанной проблематике. На этой основе сформулированы выводы и рекомендации.

Ключевые слова: учреждение исполнения наказаний, безопасность осужденных, принцип гуманизма, преступность.

The article deals with the issue of holding to the principle of humanism in penitentiary institutions, like fundamental and inalienable, based on respect for human dignity. The basic features of the right of convicted prisoners to a humane attitude are determined, international laws, separate opinions and researches of scientists on the identified issues are analyzed. On this basis, conclusions and recommendations are formulated.

Key words: penitentiary institution, security of convicts, humanism principle, crime.

Постановка проблеми. Законодавець закріплює в ст. 8 Кримінально-виконавчого кодексу України (далі – КВК) право засудженого на повагу до його людської гідності та водночас окремо вказує на те, що засуджені не повинні

заснавати жорстокого, нелюдського або такого, що принижує їхню гідність, поводження. Заходи впливу можуть застосовуватися до засуджених виключно на підставі закону; засуджені не можуть бути піддані медичним або ін-